

ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ

о. Ігор Ошицук

Івано-Франківська теологічна академія

Дем'янів Лаз — Галицька Голгофа

Дем'янів Лаз — «Галицька Голгофа», місце невимовного горя, місце трагічне й водночас священне. Тут, у Дем'яновому Лазі, сталінська машина терору здійснила жахливий злочин проти України і проти людськості. Ярмо тоталітарної системи та судовий механізм засуджували без доказів, звинувачували без причини, судили без апеляції, нищили невинних. Виявляння власної ідентичності й визнання власної віри — це були дії, що каралися смертю. Тому кожен із нас повинен усвідомити безмір горя, похованого у цій землі. Тут знаходяться п'ять братських могил, в яких перепоховано сотні убитих людей: священники, вчителі, студенти, інтелігенти й звичайні люди, єдиною провинною яких було те, що вони були українцями.

Репресивний механізм, чітко налагоджений в СРСР, не міг не зачепити і західноукраїнські землі. Вересень 1939 року Західна Україна зустріла як здійснення мрії про воз'єднання з великою Батьківщиною. Проте для радянської імперії йшлося зовсім про інше — її метою було загарбання все нових і нових територій, і в цьому вона була достойним партнером нацистської Німеччини. Саму ж Україну та її народ сталінський режим люто ненавидів, а понад усе боявся. Він не міг забути й пробачити нам Української Народної Республіки. Він жахався нашої національної снаги, маніакально вбачаючи у кожному українцеві прихованого повстанця.

Радянська Україна вже була знекровлена Голодомором і масовим терором 30-х років проти національної інтелігенції. Західна Україна, де наш волелюбний дух і незалежна думка були в повній силі, становила для поневолювача особливу небезпеку. Разом із червоноармійцями сюди негайно прибули професійні кати НКВС. «Кузнецю» масового знищення стала Станіславська тюрма. Закатованих в'язнів вивозили в околиці, де старались стерти їх з лиця землі.

Наприкінці червня 1941 р. під час відступу військ Червоної армії сталося масове знищення органами НКВС в'язнів тюрм. 22 червня 1941 року Німеччина напала на СРСР. Група армій «Південь» під командуванням фельдмаршала Карла фон Рундштедта мала захопити Україну. За чотири тижні майже вся територія сучасної України контролювалась німцями. Разом із німецькими військами на територію України вступив «Легіон українських націоналістів», що мав два підрозділи під кодовими назвами «Нахтігаль» та «Роланд» [12, с. 398].

Швидкий відступ радянських військ із України став трагічним для багатьох тисяч українців, що перебували в тюрмах Західної України як політичні в'язні. Не маючи змоги евакуювати людей, НКВС за період з 22 по 29 червня 1941 року провело масову ліквідацію свідомої верстви українського населення [12, с. 400]. У тюрмах Станіслава, Києва, Львова, Золочева, Тернополя, Дрогобича, Рівного, Луцька, Яворова, Чорткова та багатьох інших загинули сотні тисяч в'язнів без слідства та суду, без огляду на те, які звинувачення проти них висувались. Точне число закатованих українців не можуть подати навіть самі органи НКВС.

Під тягарем жорстокої сталінсько-беріївської репресивної машини падає Україна. Політв'язні Станіславської тюрми не витримують катувань та немодських знущань. З документальних джерел дізнаємося, що в кімнаті допитів Станіславської тюрми підлога була закривавлена. Кров заціпеніла, почорніла. По стінах струмки крові й крові.

«У залі безліч різномірного приладдя: цупці, кліщі, молотки, корсети з набитими цвяхами, які одягали на груди, що не дозволяло поворухнутись ні в один бік, електричне крісло з різними дротоми (на ньому в'язня не вбивали, а просто ставили ноги в посудину з водою, підключали несмертельну дозу струму і залишали на кілька хвилин), електричні лампи, що вражали очі чи голову, різні гаки...» [3, с. 1].

При допитах, за спогадами в'язнів, використовували такі методи, які давали швидкий ефект і ламали в'язня фізично та морально. Починались допити переважно о 7-й годині вечора й тривали до 2-ої години ночі. Після допиту в'язня відносили спати, а наступного дня все починалося спочатку. Любили при допитах «забавлятися» і в такий спосіб: в'язня клали на підлогу, ставили на груди широку дошку і стрибали на неї зі столу [3, с. 29-30].

Митрополит Андрей Шептицький, звітуючись Апостольській Столиці, у листі від 7 листопада 1941 року пише, що протягом першої окупації більшовиків (1939-1941 рр.) у Галичині було замордовано або ув'язнено 32 священників, а 33 вивезено в Сибір [66, с. 64].

23 серпня 1939 року між Німеччиною та Союзом Радянських Соціалістичних Республік (надалі СРСР) був підписаний пакт про взаємний ненапад та нейтралітет. Кожна сторона, підписуючи цей пакт, керувалась своїми мотиваціями. Німеччина хотіла нейтралізувати СРСР перед тим як напасти на своїх супротивників на Заході, натомість СРСР — спрямувати агресію Німеччини проти Франції та Англії, а також виграти час для збільшення власних військових сил, поки між «капіталістами» триватиме виснажлива війна [12, с. 392-393].

1 вересня 1939 року Німеччина напала на Польщу, маючи гарантії нейтралітету СРСР, розпочавши тим самим II Світову війну. В свою чергу СРСР 17 вересня вводить свої війська у Східну Польщу та займає майже усю територію, заселену українцями і білорусами [12, с. 392-393].

З нападом гітлерівської Німеччини на Польщу 1 вересня 1939 р. почалася Друга світова війна. Територія Західної України невдовзі була анексована Радянським Союзом, що спричинило нову політико-ідеологічну ситуацію в регіоні. Припинили свою діяльність українські політичні партії і громадські організації, що легально існували за часів Другої Речі Посполитої. З осені 1939 р. до осені 1940 р. у Західній Україні було репресовано за політичними ознаками, депортовано до Сибіру без суду і слідства близько 10% населення [5, с. 128].

Відповідно до чинного радянського законодавства відокремлено Церкву від держави, в школах припинено викладання релігії, націоналізовано церковні й монастирські землі. Крім того, закрито навчальні заклади УГКЦ: богословську академію, духовні семінарії, наукові установи [5, с. 128].

Однак в цілому нова влада спочатку утримувалася від радикальних заходів щодо ліквідації ГКЦ, хоч її антирадянська спрямованість, зв'язок ієрархів та духовенства з національним українським рухом були очевидними. Це пояснювалося рядом причин. По-перше, миттєве знищення ГКЦ призвело б до активізації українського підпільного руху, могло викликати масовий протест населення. По-друге, ліквідація Церкви могла б спричинити небажану реакцію Ватикану, міжнародних товариств. По-третє, нова влада не наважувалася посягнути на великий авторитет митрополита А. Шептицького. До того ж ліквідація ГКЦ в цю пору суперечила б основному завданню Й. Сталіна щодо вторгнення 17 вересня 1939 р. — «взяти під захист українське населення» [5, с. 128].

Радянська влада в Галичині тривала 21 місяць. Протягом цього панування вона всіляко намагалась прихилити серця місцевого населення. У Галичині було проведено ряд заходів з метою покращити становище українців. 22 жовтня 1939 року було проведено вибори до установчих Народних Зборів Західної України. 1 листопада 1939 р. Верховна Рада затвердила рішення про приєднання до Радянської України. В червні 1940 року СРСР прилучив Бессарабію і Буковину до Радянської України. До середини 1940 року в Західній Україні вже було 6900 початкових шкіл (із них 6000 українських). Львівський університет перейменовано на честь Івана Франка, мовою викладання була українська. Покращилась медицина, особливо в сільських місцевостях. Промислові й торговельні підприємства, а також землі, які переважно були власністю поляків та євреїв, націоналізували на користь народу

Проте не все було так легко. Вже весною 1940 року розпочалися арешти й депортація свідомої частини населення до Сибіру та Казахстану. Були змушені розпуститися усі політичні партії, в тому числі і УНДО. Ліквідовано або реорганізовано на радянський лад багато кооперативів. Читальні та бібліотеки товариства «Просвіта» припинили свою діяльність. На теренах Галичини залишилась лише одна політична організація — підпільна мережа ОУН, котра і

вела боротьбу з більшовиками та НКВС. Багато людей (близько 20-30 тис. осіб), усвідомивши небезпеку, втікали до Польщі, що була окупована німцями [12, с. 393].

Хоча упродовж 1939-1941 років більша частина українських земель знаходилась під радянською владою, проте Лемківщина та Холмщина потрапили під німецьку окупацію, а Закарпаття – під угорську [12, с. 396]. У березні 1939 р. союзниця Німеччини Угорщина вводить свої війська на територію Закарпаття, внаслідок чого Карпатська Україна перестає існувати разом зі своїм урядом. Мадярське панування закінчилось 1918 р., тому місцеве населення сприйняло нове без захоплення. Угорський уряд обіцяв Закарпаттю автономію, щоб справити добре враження, проте ці обіцянки не виконав, натомість проводив поступову мадяризацію.

Ще одна трагедія спіткала український народ: всередині ОУН стався розкол. Після вбивства Євгена Коновальця у 1938 році головними претендентами на голову організації стали Андрій Мельник та Степан Бандера. ОУН поділилась на два табори: один – ветерани визвольної війни 1917-1920 років, другий – молоді радикально налаштовані українці, котрі вступили до лав організації у 30-х роках [12, с. 398]. Обидва табори підтримували основні догмати українського інтегрального націоналізму, що їх і єднало, натомість суперечки поставали щодо питань тактики. Так, не дійшовши компромісу, обидва табори проголосили себе єдиним та законним проводом ОУН. Ті, що підтримали Мельника (помірковано-інтегральні націоналісти), стали називатися ОУН-М, або мельниківцями. Прибічників Бандери (молодіжна більшість організації, радикально налаштована) називали ОУН-Б або ОУН-Р (революційна) чи просто бандерівцями.

Після жорстокої політики радянського уряду населення з радістю вітало вступ німецьких військ і пов'язувало з ним сподівання про незалежність України. Так, вже 30 червня 1941 року у Львові проголошено утворення незалежної Української держави при підтримці бойового відділу «Нахтігаль». Проте німецьке командування довго не терпіло зухвалого кроку українців. Новостворена Українська держава перестала існувати [14, с. 13].

Втім, перші поразки німецької армії на Східному фронті негативно позначилися на ставленні гітлерівців до окупованого населення. У листі до Папи Римського Пія XII глава Греко-Католицької Церкви А. Шептицький писав: «Визволені німецькою армією з більшовицького ярма, ми відчули певну полекшу, яка все-таки не тривала довше як місяць-два... Потрохи уряд встановив режим терору і корупції насправді неймовірний та який з дня на день стає щораз важчим та нестерпнішим» [5, с. 131].

У жовтні 1941 р. Г. Хомишин написав Пастирський лист, в якому закликав вірних та духовенство до консолідації, ревності на християнських засадах, оскільки лише за таких умов український народ може витримати усі лихоліття. У листі

відзначалося: «Ми мріємо про Україну, нею зайняті наші гадки, наші бажання й стремління. Все те є гарне, однак перше дбаймо про небесну Україну, т. є. про Божу державу, про Боже царство... Наш нарід має гідно понести свій хрест» [5, с. 130].

Вже згодом, 17 лютого 1941 р., владика звернувся з листом до авторитетного українського культурного та громадського діяча Кирила Студинського, що мешкав у Києві. У листі підкреслив, що радянські спецслужби стежать за ним і за іншими представниками духовенства, «тягають до області... до НКВД і не дають спокою». Г. Хомишин висловив думку, що з боку влади «можна сподіватися репресій», та просив К. Студинського в міру можливості зарадити цьому. Перед відступом радянської армії з Галичини, влітку 1941 р., спецслужби здійснили невдалу спробу отруєння Г. Хомишина і його помічника єпископа І. Лятишевського [5, с. 128].

УГКЦ пережила немало трагедій, ставши на захист українського національного життя, вона свідомо взяла на себе всі труднощі, котрі випадали на долю українського народу. Але найбільш жорстоких переслідувань вона зазнала саме в часи Другої світової війни, коли змушена була терпіти насадження нових порядків двома тоталітарними режимами.

Відомо, що в повоєнні роки сам факт розстрілу та місце поховання ретельно приховувалися. Аж у 1989 році члени осередку «Меморіал» культурно-наукового товариства «РУХ» ще за радянської влади розкрили злочин режиму в Дем'яновому Лазі, що було великим особистим подвигом у той час. Щоб перепоховати жертв сталінського терору, тут зібралося півмільйона людей з Івано-Франківщини і всієї України [6, с. 6].

День Різдва Пресвятої Богородиці. По-літньому пече сонце, вдалині видніє новобудовами місто, там вирує життя, а на колишньому Дем'яновому Лазі панує тиша. «Оглядом встановлено, що о 16-ій годині екскаватором «Беларусь» з метою встановлення місцезнаходження в урочищі «Дем'янів Лаз» розпочато копання пробних ям». На розкопках в Дем'яновому Лазі можна було зустріти й членів науково-культурного товариства «Рух», і студентів-медиків, жителів Пасічної та інших населених пунктів. 23 вересня 1989 року огляд відновлено. Місцезнаходження поглиблено до 1,5 метра, в результаті чого контури захоронення набрали прямокутної форми в довжину 8,5 метра і в ширину 4 метри. З південного правого кута захоронення з розчищеної поверхні вийнято 35 черепів людей з вогнепальними пошкодженнями у потиличних ділянках. На окремих черепках є декілька пошкоджень. Вказані пошкодження округлої або неправильно округлої форми розмірами від 0,7x0,8 до 1,5x2 сантиметри [8, с. 101].

Невдовзі тут було віднайдено 142 людських останки, а ще не розібрана добра половина ями. Скільки їх там було: 200–300? Покаже час. Це буде

кропітка робота зі встановлення статі, віку, прізвищ. А поряд, десь на відстані 5–10 метрів від цієї «ями», чекають на розкопки ще дві чи три «ями».

Що можна сказати вже з тих скупих даних? Тут поховані люди різного віку й статі, різного соціального стану. Одяг свідчить, що вони були з різних куточків області. Всі вони були розстріляні, очевидно, в тюрмі перед відступом Червоної армії. Розстрілювали професійно, в потилицю або в підборіддя чи скроню. Зустрічаються простріляні грудні кістки, до яких кріпляться ребра. Ці люди повинні були бути відправлені у виправно-трудова табори. В тюрмі сиділи недовго: про це свідчить стан одягу. Знаходяться цілі піджаки, пальта, штани, камізельки, хустки, сорочки. У кишенях багатьох знаходили цілі пачки сірників, шматки сала, мила, ложки, мундштуки і т. п., а також виписки із рішення військового трибуналу. В ямі вони лежали в хаотичному порядку, верхній одяг знаходили часто окремо від тіл. Це говорить про те, що партіями сюди вивозили вже вбитих або напівживих, скидали будь-як у яму, а зверху кидали верхній одяг, і так — партія за партією [8, с. 106].

Розстрілювали тому, що не могли вивезти на Схід, адже залізниці й без того були перевантажені. Щоб «вороги народу» не дістались німцям, розстріляли кожного, кого не встигли вивезти. Ось вони, правдиві сторінки кривавої історії.

Зі свідчення очевидця:

Коли вперше бачиш витягнуті з двох ям 422 людські черепи з дірками від куль або цілком розтрошені, гори людських кісток — у голову лізе всяке... Хто вони, ті, що лежать у цих двох «ямах»? Про це сказати важко, бо маємо про них дуже й дуже скупі дані. Неможливо розібратись в хаосі людських кісток: де чия лежить лопатка чи гомілка, стегнова кістка чи ребра... Все перемішано!

Сморід душив горло, а ми все виносили і виносили їх: 5... 10... 15... 20..., і, здавалось, не буде їм кінця. Не думав я, що доведеться колись тримати в руках загуслий, ще не зогнилий людський мозок п'ятдесятирічної давності, який роздроблюється, як халва, коли з нього виймають ту злощасну кулю, яка прошила потиличну стінку черепа.

Може, червона гаряча кров, яка цівкою виривалась через крихітний круглий отвір, а потім спеклась, спалила її, а потім не залишила від неї і сліду? Кому належав цей мозок величиною з кулак, зіщулений від мороку, законсервований у багні? Можливо, це був учитель чи професор, лікар або інженер, робітник чи селянин. На інших виявлених того дня п'яти черепах теж були отвори в потиличній частині черепа розміром 0,7х0,8 см.

Що це? Страшний сон чи дійсність? Хто вони? За що їх так страшно покарано?

З другої «ями», де виявлено останки 210-ти осіб, вдалось прочитати прізвища, вирізані на особистих речах: «Корпан М» і «Стець», а над знайденими документами

ще працює судмедекспертиза, щоб витягнути з них таємницю п'ятдесятирічної давності. Знайдені різноманітні особисті речі: годинники, гребінці, Гудзики, зубні щітки, тюбики зубної пасти, фрагмент членської книжки члена «Міжнародної організації допомоги борцям революцій», власник якої залишився невідомим [8, с. 142].

Крім того, друга «яма» виявилася більш «жіночою», ніж перша. На черепах збереглося заплетене в коси волосся, багато жіночих шпильок, гребенів, взуття.

Учасник розкопок в Дем'яновому Лазі знайшов невеличкий, круглий, величиною з трикопійчану монету, образок, піднятий з чорного мулу «ями». З нього сумно дивиться чудотворна Гошівська Матір Божа. Може, сумує, що не захистила того, хто, маючи Її зображення на шії, звертався до Неї в гарячих молитвах темної червневої ночі сорок першого року? А може, це смуток за долю нового покоління?

Є підстави вважати, що перші масові розстріли почалися вже у жовтні 1939 року.

З документальних джерел: «Із села Павлівка привезли двома вантажівками й закопали на кінському цвинтарі 26 трупів. Коли вістка про це рознеслась по селу, а сільрада донесла про це пасічнянській міліції, вночі приїхали автомашини і забрали «труп».

Згадує безпосередній очевидець тих подій, житель села Павлівка П. Попадинець:

«Мені було тоді 13 років, і ми пасли недалеко від того місця худобу. Це було в кінці жовтня — на початку листопада 1939 року. Наш пес побіг в лісок і почав гавкати і скавуліти. Ми, діти, побігли до нього і побачили, що він порпає ямку, з якої показалось щось жовте. Ми допомогли йому й розсунули ще свіжу землю, прикидану зверху листям, в надії знайти прихований скарб. Вирили ми дівчину років 20-21, одягнену в гуцульський кошушок, взуту в личаки. Мала дівчина довгу товсту косу і красиве обличчя. Під нею лежали ще люди. Ми перелякались, засунули землю і дали знати голові сільради. Трупі були звалені на краю «сервовиська» і прикидані землею сантиметрів на 20-30.

Коли пригнали корови наступного дня, то там уже стояла машина, яку «ремонтували» четверо чоловіків і нікого туди не підпускали. Наступного дня ми побачили тільки порожню яму».

Факти масового знищення кращих синів і доньок України та їх захоронення у Пасічній (урочище Дем'янів Лаз) підтвердив один із численних свідків, уродженець цього села Іван Петрович Івасютяк: «Це було в кінці червня 1941 року, точної дати не пам'ятаю. Мене і ще кількох хлопців послали до лісу наламати тичок. Ми підійшли до уалісся в урочищі Дем'янів Лаз, де росла ліщина. Раптом почувся грубий голос, який наказав нам вертатись назад. Ми не зрозуміли, в чому справа, подумали, що це нам почулося. Знову рушили до лісу, однак цього разу з-за дерев

вийшов військовий і грубо облаяв нас. Ми побігли додому ні з чим. Потім я собі пригадав, що за кілька тижнів перед цим нашою вулицею проїжджало 7 військових на конях. На їх мундирах були червоні петлиці та їхали вони в бік Дем'янового Лазу. Згодом, після тієї пригоди з тичками, тітка розповідала мені, що цілу ніч у той лісок їздили вантажні автомобілі, покриті брезентом. Ми подумали, що там військові створюють якісь склади, тому й виставили охорону.

Коли настала німецька окупація, мене разом з іншими підлітками часто посилали пасти худобу неподалік Дем'янового Лазу. Тож нам закортіло подивитися, що там ховали в ліску радянські солдати. Коли ми прийшли на те місце, то не впізнали його. Ми побачили в трьох місцях висохлу траву. Ці місця були обкладені дерном, ніби замасковані ним. На тій землі хтось насадив дерева, які не прийнялися і зів'яли, бо того літа стояла немилосердна спека [8, с. 89-90].

У тих місцях, де була розрита земля, виступили темні плями. Ми підійшли ближче і побачили в одному місці, ніби хтось вигріб ямку, з тої ямки виднілися обгризені якоюсь звіриною людські ноги, стирчали кістки. Перелякані побаченням, ми прибігли в село і розказали про це своїм батькам. Мій батько пішов до свого родича Василя Маланюка, і на другий день вони зібрали людей, щоб оглянути те місце. Василь Маланюк навіть дав повідомлення до газети, щоб повідомити всіх, хто втратив своїх рідних у сталінських катівнях, щоб приїхали впізнати трупи [8, с. 89-90].

Ми всі були свідками тих розкопок. Пригадую, люди ще дивувались, що на окремих трупах не виявилось слідів кульових поранень. А кулаки були такі зціплені, що аж нігті повпиналися в долоні. Казали, що цих людей вбито електричним струмом. Однак трупи дуже швидко розкладались на сонці, тому довелося їх прикопати. Та перед цим фашисти скликали сільських людей, особливо тих, хто симпатизував радянській владі. Ось, мовляв, що наробили ваші «совіти». Так наочно вони прищеплювали селянам ненависть до Радянського Союзу.

Пригадую, на тих могилах було встановлено три хрести. Однак після приходу радянських військ у 1944 році ці хрести зникли безслідно. У 50-х роках за чнеюсь вказівкою той лісок викорчували, знищивши будь-які сліди поховання» [8, с. 89-90].

Під час розкопок в Дем'яновому Лазі 1989 року витягнули жінку, до якої дротом був прикручений якийсь тлумок. Коли його розгорнули, то виявилось, що то дитина, дво- або тримісячна. Матір і після смерті притискала немовля до грудей. Жінка була сильно опухла, довге волосся прилипло до її обличчя. Коли розгорнули дитину, то вона була така, наче спала. Ця жінка була одягнена в гуцульський кептар, однак лиця її вже неможливо було розпізнати. Здається, то не просто була жінка з дитиною на руках. Це була Україна [8, с. 89-90].

За залишками одягу, взуття, особистих речей, що збереглися, можна судити про те, хто закопаний на цьому Пасічнянському пагорбі, до війни покритому лісом. Це і гудули, і бойки, і подоляни, прості сільські люди і жителі міста, представники інтелігенції (у ряду черепів виявлено золоті чи покриті золотими та іншими металами зуби, що в той час могли дозволити собі лише забезпечені люди). Поховані в ямі не лише чоловіки – знайдено деякі предмети жіночого одягу. Огляд черепів показав: людей вбивали здебільшого пострілами в потилицю [3, с. 1].

Речові докази, що містяться в порушеній обласною прокуратурою кримінальній справі, дають підстави стверджувати, що це масове захоронення саме жертв сталінських репресій. Старший слідчий прокуратури області, юрист першого класу М. М. Данилів, зокрема, ознайомив нас з витягом з вироку, знайденим при одному з трупів. Це виготовлений друкарським способом заповнений бланк, де проставлені відповідні дані вручну, а тому не все можна тепер прочитати. Та з того, що піддається прочитанню, видно, що Мишковський Станіслав Іванович засуджений військовим трибуналом. «Приговор может быть обжалован в кассационном порядке в течение (далі нерозбірливо)... суток с момента вручения приговора осужденному, через военный трибунал 12 Армии». Та скористатися цим «правом» нещасний не зміг [8, с. 109].

Нову сторінку історії розпочав Дем'янів Лаз з початку передання каплиці Пресвятої Трійці в опіку релігійній мирянській організації м. Івано-Франківська – Спілки Християнського Відродження (надалі СХВ), яку очолюють Марчук Богдан Дмитрович (міська організація) та Дем'янюк Михайло Петрович (обласна організація).

Через безпосередню активну участь в житті Церкви та співпрацю з нею члени Спілки Християнського Відродження та благодійної організації «Духовне Відродження» здійснюють апостольське служіння в усіх ділянках суспільного життя, в тому числі всебічно опікуються святинею Дем'янового Лазу. З самого початку своєї діяльності СХВ намагається активно сприяти залученню влади, громадськості, фінансових структур міста та регіону, ЗМІ до активної участі у вирішенні проблем розбудови меморіального духовно-паломницького комплексу з монастирем в Дем'яновому Лазі, а також відновлення пошукових робіт по збору матеріалів в Україні та за її межами для створення музею катакомбної УГКЦ в Дем'яновому Лазі.

Спілка Християнського Відродження – це релігійна, мирянська, неприбуткова, добротворча організація, що через безпосередню активну участь в житті Церкви та співпрацю з нею здійснює апостольське служіння в усіх ділянках суспільного життя. Це миротворча організація, яка через консолідацію зусиль вірних традиційних християнських церков прагне подолати міжконфесійні протистояння, непорозуміння, ворожнечі, упередження та сприяє єдності християн.

Власне, з цією метою за участю священників та мирян УГКЦ, УАПЦ та УПЦ КП Спілка Християнського Відродження кожного 13 числа місяця організовує екуменічні молитовні зустрічі в Катедральному Соборі Святого Воскресіння (м. Івано-Франківськ).

На початку 90-х років ХХ ст. СХВ відома завдяки старанням її членів про повернення колишніх парохій та майна УГКЦ, які силоміць було відібрано комуністичною владою після її ліквідації. Серед активістів СХВ хотілось би назвати академіка І. Климишина, проф. В. Витвицького, проф. о. І. Козовика, З. Завідовського, О. Клейноту, Л. Литвинчук та багатьох інших, які своєю невтомною та безкорисливою працею сприяли розвитку та відродженню УГКЦ. Із самих початків християнства миряни відігравали вагомий роль в житті й розвитку Церкви. Жива й активна участь мирян також є потребою сьогодення. І хочу підкреслити, що саме завдяки таким ревним християнам з СХВ як Б. Марчук, О. Марчук, М. Дем'янюк, О. Новицький, Н. Личук, Г. Гірик, Б. Гоблер та багатьом іншим сьогодні Дем'янів Лаз набуває щораз більшого значення для громадськості області.

Завдяки старанням та жертвам членів Спілки Християнського Відродження для Дем'янового Лазу було споруджено й встановлено тимчасову Хресну Дорогу (14 металевих хрестів) вздовж алеї. Проектується 14-й, висотою 4 метри з елементами національної символіки металевий хрест Хресної Дороги. Згодом в Дем'яновому Лазі будуть встановлені ще 13 хрестів Хресної Дороги, які символізуватимуть хресний шлях Господа нашого Ісуса Христа та України, стануть символом духовного відродження української нації.

З 2007 року в храмі Пресвятої Трійці регулярно (щонеділі об 11.00) відправляється Свята Літургія, яку очолює духовний наставник СХВ отець Ігор Онищук, викладач історії Церкви Івано-Франківської теологічної академії та семінарії ім. свцмч. Йосафата, а також за участю членів СХВ та інших осіб доброї волі. Згодом Дем'янів Лаз стає духовним паломницьким центром, до якого кожної неділі поспішають на Святу Літургію жителі Івано-Франківська та передмістя.

В 2008 році в Дем'яновому Лазі було зареєстровано монастир Пресвятої Трійці на чолі з отцем-ігуменом Іваном-Василем Ковалем, який також активно включився в духовну працю. Маючи дар зцілення, отець Іван проводить тут лікувальні сеанси для недужих, які з'їжджаються сюди не тільки з Івано-Франківська та області, а й з цілої України. Саме в святині Дем'янового Лазу зафіксовано неодноразове зцілення від багатьох недуг. Люди, які за діагнозами лікарів вже приречені, отримують зцілення. І ця велика Божа благодать сходить на нас тут, біля Івано-Франківська, в Дем'яновому Лазі – на місці мучеництва. Адже колись тут кожен клаптик землі був скроплений кров'ю невинно убієнних синів і дочок України. Не завжди слід долати сотні, а то й тисячі кілометрів, щоб зустріти Бога.

Варто знати й належним чином оцінювати той духовний скорб, який знаходиться поміж нас і є плодом страждання та мучеництва нашого народу.

30 вересня 2008 року, згідно з планом заходів із відзначення 1020-ї річниці Хрещення Київської Русі, який був прийнятий організаційним комітетом на виконання Указу Президента України, в Дем'яновому Лазі було проведено Хресну дорогу. Цей духовний захід ініціювала СХВ за підтримки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради. В цій Хресній ході взяло участь близько 200 вірних, представників різних греко-католицьких парафій Івано-Франківська.

2 квітня 2009 року з ініціативи СХВ, Молодіжної комісії Івано-Франківської єпархії, УГКЦ, управління у справах сім'ї та молоді ОДА, ТУСК «Обнова» було проведено піший Хресний хід з мікрорайону Пасічна до Дем'янового Лаза. Учасниками цього Хресного ходу було близько 300 студентів разом із викладачами з різних навчальних закладів міста: Івано-Франківської духовної семінарії ім. свщмч. Йосафата, Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ.

Ще однією історичною датою Дем'янового Лаза стало 11 жовтня 2009 р. Того дня Президент України Віктор Ющенко взяв участь у заходах з нагоди 20-ї річниці перепоховання жертв комуністичних репресій в урочищі Дем'янів Лаз. Глава держави разом із заступником голови Всеукраїнського «Меморіалу» Романом Круциком та представниками органів місцевого самоврядування взяли участь у церемонії покладання квітів до центральної могили жертв сталінського терору на території Меморіального комплексу «Дем'янів Лаз». Високоповажні представники влади та духовенство разом молилися на поминальній панахиді в храмі Пресвятої Трійці, яку очолив правлячий архієрей Івано-Франківської єпархії Кир Володимир Війтишин, опісля зачитавши звернення Блаженнішого патріарха Любомира Гузара. Віктор Ющенко поставив свічку в пам'ять розстріляних, а також відвідав музей жертв комуністичних репресій, створений на основі матеріалів екзгумацій 1989 року та розсекречених архівних документів.

Президент України зазначив, що дорогою, скропленою кров'ю, йшов увесь український народ. Радянський режим виніс йому негласний вирок – національна смерть. У 1939-1941 роках від репресій в Західній Україні постраждало понад 1,5 млн. осіб – кожен 10-й мешканець краю. Американський історик Ян Грос підрахував, що тут загинуло в 3-4 рази більше людей, ніж у захопленій німцями Польщі, яка за площею була вдвічі більшою.

Гортаючи криваві сторінки історії, маємо визнати, що правда – єдиний шлях до очищення і внутрішнього миру, до розуміння справжньої сутності самих себе, свого народу і його призначення в майбутньому. Посттоталітарній, постколоніальній і посттеноцидній Україні правда життєво необхідна, як ліки, як

повітря. Тому відновлення історичної істини й справедливості – основа нашого національного відродження.

Що маємо взяти з Дем'янового Лазу? Скорботу? Ні, ми живемо нею століттями. Надію? Ні, ми живемо нею століттями. Грудку землі з цих могил? Вся Україна – це суцільна могила тих, що жили надіями. Бажання помсти? Ні, ми навчилися вмирати, але мстити не вміємо і не будемо, бо живемо за християнською правдою і завжди волимо бути радше жертвою, ніж катом. Сьогодні ми повинні докласти зусиль і зробити все для того, щоб ніколи не повторився Дем'янів Лаз з нашими дітьми та внуками, подолаємо свій страх і об'єднаємось в ім'я Ісуса – нашого воскресіння, нашої надії і життя... Щоб ми, живі, не мали сорому перед мертвими.

Глибоко аналізуючи історію української нації, розуміємо, що найперше завдання кожного українця, кожного християнина – це святість. Церква на прикладі святих мучеників та жертв сталінських репресій допомагає нам усвідомити, що до цього високого завдання покликані не тільки духовенство та богопосвячені особи, а й усі вірні. Про це свідчать численні миряни та духовенство, які стали мучениками та ісповідниками в часи гноблення України та переслідування Української Греко-Католицької Церкви. Прагнення святості Божої – це наше покликання; до цього повинні бути спрямовані всі наші думки, слова, дії, всі наші страждання і всі рухи нашого життя. Інакше ми станемо проти Бога, не роблячи того, ради чого Він нас створив.

Кожної п'ятниці Великого Посту СХВ на чолі з духовним наставником, організовує в Дем'яновому Лазі Хресну дорогу за участю студентської молоді та молодіжних християнських спільнот м. Івано-Франківська, семінаристів, мирян та мирянських організацій. Згодом цей духовно-патріотичний захід підтримує виконавчий комітет Івано-Франківської міської ради, Молодіжна комісія Івано-Франківської єпархії УГКЦ та єпархіальні священики. Хресна дорога Дем'янового Лазу сприяє духовно-просвітницькій формації молоді. Мета Хресної дороги Дем'янового Лазу – пригадати нам ціну відкуплення Хресною жертвою Ісуса Христа та показати ціну свободи українського народу. Тому, беручи молитовно участь в цій своєрідній Хресній дорозі, ми духовно переживаємо співстраждання Ісуса Христа з українським народом і, роздумуючи над чотирнадцятьма станціями Хресної дороги, переосмислюємо стражденню історію матері-України.

Література

1. Андрухів І. Галицька Голгофа: ліквідація УГКЦ на Станіславщині в 1945-1961 рр. / І. Андрухів. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 1997. – 84 с.
2. Андрухів І. Великий відстріл / І. Андрухів // Вперед. – 1989. – № 122 (4820). – С. 1.

3. Андрухів І. О. Правда історії. Станіславівщина в умовах терору і репресій: 1939-1959 роки, історико-правовий аспект. Документи і матеріали / І. О. Андрухів, А. Й. Француз. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. – 448 с.
4. Брицький П. Україна в Другій світовій війні (1939-1945 рр.) / П. Брицький. – Чернівці, 1995. – 114 с.
5. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча / О. Єгрешій. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 168 с.
6. Каспрук С. «Меморіал» Івано-Франківщини: вчора, сьогодні, завтра / С. Каспрук, Ю. Манюх. – Івано-Франківськ, «Нескорені», 1998. – 31 с.
7. Кость П. Історія Української Церкви / П. Кость. – Львів: Трансінтех, 1992. – 160 с.
8. Круцик Р. Дем'янів Лаз. Геноцид Галичини / Р. Круцик. – К.: Видавничий дім «Простір», 2009. – 352 с.
9. Марчук В. Греко-католицька церква в умовах німецького та радянського тоталітаризму (1941-1946 рр.) / В. Марчук // Галичина. – 2000. – Вип. 4. – С. 66-67.
10. Мартирологія Українських церков. Т. II. – Торонто, Балтимор: українське в-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1985 р. – С. 113, 135, 150, 153.
11. Паньківський К. Роки Німецької окупації / К. Паньківський. – Нью-Йорк–Торонто: в-во «Ключі», серія «Життя і Мислі», 1965. – С. 13.
12. Субтельний О. Історія України / О. Субтельний. – К.: Либідь, 1991. – 510 с.
13. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж; Нью-Йорк; Львів: НТШ у Львові, 1993.
14. Україна: друга половина ХХ століття: Нариси історії / П. Панченко та ін. – К.: Либідь, 1997. – 352 с.
15. Федорів Ю. Історія церкви в Україні / Ю. Федорів. – Торонто, 1967. – 362 с.

Рукопис наукової статті надійшов до редакції «Доброго Пастиря» 11.02.2011 р.